

Doel van deze handleiding

Deze handleiding is een hulp bij het geven van het lesprogramma dat een essentieel onderdeel is van CHANGE. De handleiding beschrijft de achtergrond, stappen, doelen, inhoud en werkwijzen van het lesprogramma. Met als doel dat leraren geholpen worden het lesprogramma uit te voeren volgens de opvatting over onderwijs en begrippen van CHANGE. Tegelijkertijd beoogt de handleiding niet alleen jouw manier van lesgeven te verrijken, maar ook bij te dragen aan de academische vereisten.

Voor elke fase van de cursus zijn er werkbladen voor de leerlingen beschikbaar.

Achtergrond van het lesprogramma CHANGE

Het lesprogramma zoals beschreven in deze handleiding maakt deel uit van het project CHANGE.

Het doel van dit project is jongeren meer bewust te maken van de vluchtelingenproblematiek en samenleving door: kritisch na te denken over het onderwerp 'vluchtelingen / migranten'; door te feiten en meningen van elkaar te leren onderscheiden; door vooroordelen, propaganda en haatuitingen te herkennen. Zo zijn leerlingen in staat een eigen oordeel te vormen.

Het gaat om een open mentaliteit te bevorderen die zich bewust is van de beperkingen van de eigen visie; naar nieuwe, ruimere zienswijzen- vooral door ontmoetingen met asielzoekers, vluchtelingen en migranten. Die blikverruiming gaat niet alleen over rede en kennis, maar ook om het inlevingsvermogen te versterken en om de emotionele vaardigheid zichzelf te verplaatsen in de situatie van andere mensen (met name vluchtelingen en migranten) om aldus motivatie en oriëntatie te verkrijgen om tot actie te komen. Gebaseerd op het lesprogramma, zoals beschreven in deze handleiding, worden leerlingen aangemoedigd en ondersteund om deel te nemen aan zelf-georganiseerde acties en evenementen (ontwikkeld door Ambassadeurs) om zo te komen tot een samenleving waar plaats en waardering is voor de positieve bijdrage van migranten, en waar de verscheidenheid wordt verwelkomd als een verrijking.

Dit lesprogramma wil een bijdrage leveren om de doelstellingen van het project te bereiken door leerlingen bewust te maken van hun eigen gedragingen en zienswijzen; door op kritische en actieve manier kennis bij te brengen over vluchtelingen / migranten; door ontmoetingen te organiseren met vluchtelingen; en door te ontdekken waar en hoe ze een persoonlijke of gezamenlijk actie kunnen ondernemen. Op die manier draagt het lesprogramma bij tot het onderwijsproces en tot het stimuleren en bevorderen van een open geesteshouding.

Onze opvatting over onderwijs

Het lesprogramma is gebaseerd op de volgende opvatting over onderwijs:

Onderwijs...

- ✓ is meer dan het verwerven van feitelijke kennis (hoe belangrijk dat ook is!);
- ✓ voorziet in oriëntatie; levert in een complexe wereld de vaardigheid om tot een oordeel te komen (ook waardeoordelen);
- ✓ ondersteunt de ontwikkeling van een door waarden gemotiveerde levenshouding;
- ✓ stelt deelnemers in staat om op gepaste wijze hun eigen gevoelens te betrekken bij het vormen van een oordeel (kritisch denken staat niet los van emoties - emoties kunnen een richting wijzen, maar ook op een dwaalspoor brengen);
- ✓ heeft verrassende en prikkelende informatie en ervaringen nodig waardoor vooroordelen, stereotypen, (onjuiste) voorkennis en bestaande denkrichtingen van een vraagteken worden voorzien;
- ✓ heeft breed georiënteerde, levensechte ervaringen nodig en de bijbehorende gemeenschappelijke reflectie;
- ✓ heeft met name 'sociale' ervaringen nodig, welke opgedaan worden in persoonlijke ontmoetingen en gezamenlijke praktijkervaringen;
- ✓ is geen eenzijdig onderwijsproces, maar zelfstudie waarbij ondersteuning, begeleiding en sturing door anderen een vereiste is.

Structuur van het lesprogramma

Het lesprogramma is onderverdeeld in zes fasen (van minstens 45 minuten). Die tijd is nodig om de doelstellingen te halen. Afhankelijk van de klassensituatie kun je het lesprogramma verlengen, zodat voor een fase twee lesuren kunnen worden gebruikt. In de fasen worden verschillende oefeningen gebruikt. Als de tijd het toelaat is het aan te raden alle oefeningen te gebruiken, of anders zo veel mogelijk. Als er geen tijd genoeg is, kun je natuurlijk zelf een keuze maken.

Hoeveel tijd je ook investeert, het is van belang de volgorde van de zes fasen aan te houden, want de fasen sluiten op elkaar aan. Natuurlijk kun je zelf bepalen wat volgens jou het belangrijkste is voor de klas.

✓ In Fase 1

worden de leerlingen zich bewust van hun eigen waarden en hun eigen ervaringen met betrekking tot de vluchteling problematiek; ze leren zinnige vragen te stellen en worden steeds meer open en nieuwsgierig.

✓ In Fase 2

gaan de leerlingen kritisch aan de slag om erachter te komen hoe zinnige informatie te krijgen over het onderwerp 'vluchtelingen en migranten'.

✓ In Fase 3

geeft de leerlingen de gelegenheid om zich in te leven in de situatie van vluchtelingen, zodat ze enerzijds zinnige informatie krijgen en anderzijds hun inlevingsvermogen ontwikkelen; door getuigenissen en liefst door een echte ontmoeting met een vluchteling.

✓ In Fase 4

gaan de leerlingen kennis vergaren over de rechten en belangen van vluchtelingen ; en eigen opvattingen met betrekking tot de samenleving kenbaar maken.

✓ In Fase 5

leren de leerlingen stereotypen en generalisaties die vaak worden toegeschreven aan vluchtelingen te herkennen ; en ze ontdekken strategieën om deze aan te vechten.

✓ In Fase 6

worden leerlingen aangemoedigd en ondersteund om actie te ondernemen.

Structuur van de fasen

Elke fase bestaat uit een aantal stappen die op elkaar aansluiten. Aan het eind van elke fase is er: 1) een reflectie-oefening, en 2) een paragraaf die de aansluiting met de volgende fase uitlegt.

De reflectieoefening voor de leerlingen biedt telkens twee verschillende elementen:

een foto maken van een passend voorwerp of symbool; of misschien zelf iets tekenen,

een specifieke vraag schriftelijk beantwoorden.

Het zou nuttig zijn wanneer leerlingen de foto's en de geschreven antwoorden zouden bijhouden in een eigen dagboek. Dat kan een online-dagboek zijn, maar ook een 'echt' notitieboek. In de laatste les wordt de inhoud van dit dagboek opnieuw opgepakt.

Vorbereiding van het lesprogramma

Klassensituatie

Het lesprogramma gaat over het constructief omgaan met verscheidenheid in verschillende opzichten en wil openheid naar het anders-zijn aanmoedigen.

Daarvoor is het goed enige tijd te besteden om de situatie van de klas in beeld te krijgen:

- ✓ Wat is de huidige samenstelling in jouw klas betreffende de sociale, etnische en culturele kenmerken van de leerlingen?
- ✓ Waren of zijn er conflicten rond deze verschillen?

Als ze er zijn, probeer dan de inhoud en de hevigheid van deze verschillen in beeld te krijgen:

- ✓ Zijn de conflicten van dien aard dat ze een open betrokkenheid met het onderwerp verscheidenheid/migratie onmogelijk maken? Kijk nog eens naar de doelstellingen en oefeningen van ons lesprogramma: ben je dan bang dat de leerlingen helemaal geen open houding zullen ontwikkelen juist vanwege die bestaande conflicten; en dat ze geen open discussie aan zullen gaan? Of bestaat de mogelijkheid dat de leerlingen wel mee gaan doen, maar dat de bestaande conflicten erdoor aangewakkerd zullen worden en zelfs tot een situatie kunnen leiden waarin de leerlingen zichzelf of anderen pijn doen? Als dat zo is, heeft het geen zin dit lesprogramma uit te voeren, omdat het niet zal leiden tot een meer open geesteshouding, maar dat het integendeel mensen pijn zal doen. In dat geval is het nodig de bestaande conflicten aan te pakken met behulp van erkende methoden en conflictmanagement, en zo nodig met professionele hulp in de hoop dat een open discussie mogelijk wordt. Het kan raadzaam zijn de schoolleiding te raadplegen of men het lesprogramma kan geven en welke hulp van buiten daarbij eventueel noodzakelijk is.
- ✓ Of zijn de conflicten van dien aard dat ze een mogelijkheid bieden voor levendige discussie over de genoemde onderwerpen? In dat geval kunnen spanningen en conflicten zelfs helpen zichzelf en anderen beter te begrijpen en de geest openstellen.

Zitten er vluchtelingen in de klas of leerlingen die een migratie-verleden hebben? Probeer jouw situatie in beeld te krijgen:

- ✓ Kunnen de vragen en ervaringen met betrekking tot vervolging en migratie in jouw klas open en levendig bediscussieerd kunnen worden, zonder dat de leerlingen zich bedreigd, angstig of minderwaardig behandeld voelen? Vooral: weet je of er getraumatiseerde leerlingen in jouw klas zitten?

Vele vluchtelingen hebben traumatische ervaringen opgelopen vanwege oorlog, vervolging of vlucht; dat kan doorwerken op hun geestelijke en lichamelijke gezondheid, ook nog lang nadat dit alles is gebeurd.

Als je weet of vermoedt dat er getraumatiseerde leerlingen in jouw klas zitten, kan het lesprogramma alleen maar gegeven worden nadat je een trauma-expert heeft geraadpleegd, bijvoorbeeld een schoolpsycholoog met traumadeskundigheid). Aarzel alsjeblieft niet professionele hulp in te roepen van binnen of zo nodig buiten de school. De CHANGE-partner kan je helpen zulke ondersteuning te vinden.

Als het risico bestaat dat er door bedreiging getraumatiseerde leerlingen zijn, kan het lesprogramma niet gegeven worden. Het is niet mogelijk het lesprogramma af te werken door de betreffende leerlingen buiten te sluiten. Als je er zeker van bent (na trauma-experts geraadpleegd te hebben) dat leerlingen met gespannen en traumatische ervaringen aan het lesprogramma kunnen meedoen, is het mogelijk dat een zorgvuldige afhandeling van het lesprogramma kan bijdragen tot een atmosfeer van genezing.

Je eigen achtergrond en beginsituatie

Een van de doelstellingen van het lesprogramma is leerlingen te helpen feitelijke kennis op te doen rond de situatie van vluchtelingen en migranten. Als leraar hoef je geen expert te zijn op dit gebied en je hoeft niet per se een heleboel te weten. Maar het is wel van belang dat je bewust bent van de grenzen van jouw kennis en te weten wanneer het nodig is zelf informatie op te doen. Hiertoe hebben we een woordenlijst samengesteld van de belangrijkste begrippen en een lijst van bronnen voor informatie. Het kan ook nuttig zijn om hulp van buitenaf te zoeken. De CHANGE-partner heeft kennis en ervaring op dit gebied en kan vele van jouw open vragen beantwoorden. Zo nodig kan de CHANGE-partner je een voorbereidende training geven. Aarzel niet van deze kennis gebruik te maken!

Het lesprogramma gaat met name over de bewustwording van de eigen ervaringen en (niet altijd bewuste) houdingen tegenover vluchtelingen, migranten en verscheidenheid, en over de vraag hoe daarmee om te gaan op een positieve manier.

Zelfs als de leraar een uitwisseling onder de leerlingen zou begeleiden en sturen, en zijn of haar eigen ervaringen op bescheiden wijze inbrengt, is het nog van belang zich daarvan bewust te zijn. Daarom zou je moeten proberen om bewust te worden van jouw eigen ervaringen en gevoelens met betrekking tot dit onderwerp.

- ✓ Als je zelf ervaring hebt met vluchtelingen of migranten: welke van deze ervaringen zouden nuttig kunnen zijn om een uitwisseling onder leerlingen over dit onderwerp te bevorderen? Welke zouden tot nadenken kunnen stemmen en van dienst kunnen zijn met het oog op een ontmoeting met vluchtelingen/migranten?
- ✓ Voor elke leraar die les geeft over vooroordelen en stereotypen is het van wezenlijk belang gevoelig te worden voor de eigen houding bij dit onderwerp. Het gaat er niet om ervan af te komen, maar om er gevoelig voor te zijn en zich bewust te zijn van de eigen blinde vlekken en beperktheid van visie.

Het kan behulpzaam zijn dat je bij wijze van voorbereiding zelf wat oefeningen doet om jouw zelfkennis aan te scherpen. Als je de volgende video nuttig vindt voor jezelf, kun je hem ook in de lessen gebruiken (bijvoorbeeld in fase 5 - stappen 1 en 2).

“Het gevaar van een enkel verhaal”

Chimamanda Adichie, een Nigeriaans schrijver, kwam naar de Verenigde Staten als een student, en niet als een vluchteling. Echter overkwam het haar dat zij vastgepind werd op een bepaald beeld of één bepaald verhaal ('een enkel verhaal'). In de volgende toespraak, legt Chimamanda Adichie uit hoe zij dit enkel verhaal ervaaarde: als een gebrek aan erkenning, als een uitoefening van macht over haar en zelfs als een beroving van haar waardigheid.

Kijk na de volgende [TED-Talk](#) waar zij over het gevaar van het enkel verhaal spreekt:

Reflecteer over de toespraak door deze vragen te beantwoorden:

Als we worden gereduceerd aan een enkel verhaal, worden we beroofd van onze waardigheid aldus Adichie. Ben jij het ermee eens, en zo ja in welke zin?

Heb jij het zelf wel eens meegemaakt dat anderen jou op basis van een enkel verhaal beoordeelde? Welk verhaal werd aan jou vastgepind? Wat deed dat met je en hoe ging jij ermee om?

Ben jij iemand die geneigd is om iemand aan een enkel verhaal vast te pinnen? Zo ja, zijn het dan bepaalde groepen waarbij je dat gemakkelijk overkomt? Hoe ga je om met die neiging? Wat helpt jou om meer open te staan voor andere mensen en voor meerdere en verschillende verhalen over mensen te leren kennen? Being reduced to a single story “robs us of our dignity”, Adichie said. In your opinion, is there really a violation of dignity - and if so, in what sense?

Deze zelfreflectie kan ervoor zorgen dat je je beter voorbereid voelt om het lesprogramma te geven. Indien nodig kan je altijd hulp van buitenaf vragen, bijvoorbeeld jouw **CHANGE partner**.

Laten we naar Fase 1 gaan!